

بررسی رابطه بین باورهای انگیزشی با سواد دیجیتال در بین دانشجویان دانشگاه بوشهر

شهناز هاشمی

دانشیار گروه علوم ارتباطات، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

ریحانه فقیهیان علیرضایی علویچه*

دانشجوی دکتری، گروه علوم ارتباطات اجتماعی، دانشگاه اردبیل، اردبیل، ایران

مدیریت

اطلاعات

دوره ۹، شماره ۱

بهار و تابستان ۱۴۰۲

چکیده: دانشجویانی که انگیزه درونی دارند، اغلب در مقایسه با دانشجویانی که بی‌انگیزه هستند، در دستیابی به اهداف آموزشی بهتر عمل می‌کنند. در واقع، انگیزه و باورهای درونی، در یادگیری و کسب دانش نقش مهمی ایفا می‌کند. سواد دیجیتال یکی از مهارت‌های لازم در قرن بیست‌ویکم است که دانشجویان، به‌ویژه در بستر آموزش‌های آنلاین و فضای گسترده مجازی، لاجرم به آن نیاز دارند. به این منظور مقاله حاضر به بررسی رابطه بین باورهای انگیزشی و سواد دیجیتال در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و علمی کاربردی بوشهر می‌پردازد. در این پژوهش به روش مطالعه توصیفی هم‌بستگی، ۱۰۴ نفر از دانشجو بیان به‌طور تصادفی گزینش و بررسی شدند. یافته‌های این مطالعه رابطه مثبت و معنادار بین راهبردهای باور انگیزشی و شایستگی سواد دیجیتال را تأیید می‌کند. این یافته نقش مهم خودانگیختگی را در ارتقای سواد دیجیتال و همچنین آماده‌سازی دانشجویان برای حضور در آینده دیجیتال نشان می‌دهد. یافته‌ها بیانگر هم‌بستگی مثبت و معناداری بین باورهای تکنولوژیکی، باورهای وظیفه‌مند و جهت‌گیری هدف با سواد دیجیتال است؛ به این معنا که باورهای انگیزشی، برای یادگیری دانشجویان در رابطه با سواد دیجیتال راهبردهای عاطفی - اجتماعی ایجاد می‌کند.

کلیدواژه‌ها: باورهای انگیزشی، سواد دیجیتال، دانشگاه بوشهر، باورهای تکنولوژیکی، باورهای وظیفه‌مند، جهت‌گیری هدف.

مقدمه

سواد دیجیتال را می‌توان سواد مرتبط با فناوری‌های دیجیتال دانست که جنبهٔ سخت‌افزاری و نرم‌افزاری دارد و افراد برای مقاصد آموزشی، اجتماعی یا سرگرمی در مدارس و خانه استفاده می‌کنند. در نتیجه دیجیتالی شدن روزافزون یادگیری در آموزش عالی، یکی از بارزترین ویژگی‌های مورد انتظار هر فراگیری، نائل شدن به سطحی از سواد دیجیتال است. امروزه این انتظار وجود دارد که یادگیرندگان در این دنیای اطلاعات و ارتباطات گسترده، حدی از سواد اطلاعاتی داشته باشند؛ به این معنا که آن‌ها باید توانایی دسترسی، ارزیابی و استفاده از اطلاعات از منابع مختلف را داشته باشند و پس از آن، به سواد دیجیتالی نائل شوند و بتوانند قدرت یافتن، ارزیابی و تنظیم اطلاعات روشنی را در سطوح چندگانه کسب کنند. به‌طور کلی تحقیقات نشان می‌دهد که عوامل مهم تبدیل شدن به یادگیرندهٔ خودتنظیم عبارت‌اند از: مسئولیت‌پذیری، راهنمایی و بازخورد کافی، برنامه‌ریزی استراتژیک، تداوم و سطح بالای خودانگیزگی و مشارکت فعال. این عوامل در ارتقای سواد دیجیتال نقش مهمی را ایفا می‌کند.

سواد دیجیتال^۱ به‌معنای توانایی درک و استفاده از اطلاعات در اشکال چندگانه، از منابع رایانه‌ای است. نظر به اینکه وب، از جمله اینترنت، به شبکهٔ گسترده جهانی و رشد یافته بدل شده است، یکی از دانش‌های ضروری برای دانشجویان در عصر جدید محسوب می‌شود. به عبارت دیگر، سواد دیجیتال به‌معنای آگاهی از درهم‌آمیختن شکل‌های قدیمی‌تر ارتباط برای ایجاد محتوای متفاوت است (مرادی و هداوند، ۱۳۹۶). سواد دیجیتال اطلاعاتی است که به شکل عددی و به‌طور عمده برای استفاده از طریق رایانه به‌کار می‌رود. سواد دیجیتال مستلزم استفاده از ابزارهای مختلفی است. این وسایل شامل دستکاپ، دستگاه موبایل و ایت‌برد‌های هوشمند تعاملی، تجهیزات ورود به سیستم داده‌ها، دستگاه‌های ضبط دیجیتال، فناوری وب و دیگر منابع روی اینترنت و انواع بسته‌های نرم‌افزاری برای یادگیری و انجام امور تجاری است (رزاقی، بلوچ و مهاجران، ۱۴۰۱). به‌طور کلی بهره‌مندی از سواد فناورانهٔ امروز، علاوه بر سواد خواندن و نوشتن، ضرورتی اساسی در دنیای نوظهور کنونی است. یادگیری دیجیتال، به‌عنوان اصطلاح گستردهٔ یادگیری با استفاده از فناوری‌های دیجیتال با زمان، مکان و سرعت یادگیری انعطاف‌پذیر در محل (با انواع بسیاری از رویکردها مانند یادگیری ترکیبی و یادگیری آنلاین) تعریف می‌شود (آنتونی سمی، کو و هیو، ۲۰۲۰). فرض بر این است که برای استفادهٔ مؤثر از یادگیری دیجیتال، باید سطح معینی از سواد دیجیتالی داشت. زندگی در دنیای دیجیتال به این معنا نیست که دانشجویان الزاماً با حضور در چنین فضایی، به‌طور طبیعی سواد دیجیتالی دارند. با وجود داشتن مهارت‌های دیجیتال، بسیاری از دانشجویان فاقد سواد دیجیتالی هستند که برای عملکرد مؤثر در یادگیری دیجیتال ضروری است. مهارت‌های دیجیتال با سواد دیجیتالی متفاوت است؛ زیرا اولی فقط بر نحوهٔ استفاده از فناوری تمرکز دارد، در حالی که دومی بیش از این را شامل می‌شود. برای مثال، مهارت‌های دیجیتال دانشجویان می‌تواند شامل درک چگونگی دانلود یک تصویر برای استفاده در نرم‌افزار به‌منظور ارائه باشد. از سوی

1. Digital literacy

2. Anthonymsamy, Koo & Hew

دیگر، سواد دیجیتالی مستلزم یادگیری نحوه انتخاب تصویر مناسب، شناسایی مجوز حق چاپ و دریافت مجوز برای استفاده از تصویر است. در نتیجه، بسیاری از دانشجویان، با وجود برخورداری از مهارت‌های دیجیتال، فاقد سواد دیجیتال هستند که برای یادگیری کارآمد دیجیتال ضروری است. علاوه بر این، بسیاری از دانشجویان دانشگاه‌ها، عمدتاً مهارت‌های دیجیتالی را در سایت‌های شبکه‌های اجتماعی و سایت‌های سرگرمی مانند وبلاگ‌ها اعمال می‌کنند؛ زیرا عموماً می‌دانند چگونه به اطلاعات آنلاین دسترسی پیدا کنند و به اشتراک بگذارند. به همین ترتیب، محققان اخیر استدلال کرده‌اند که سواد دیجیتال فقط به توانایی استفاده مؤثر از ابزارها و اطلاعات دیجیتال نیست. سواد دیجیتال در یک معنا، نشان دادن توانایی شناختی و اجتماعی - عاطفی هنگام انجام وظایف آنلاین است. برای مثال، در طول همه‌گیری کرونا، دانشجویان، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، به دلیل سواد کامپیوتری ضعیف، در خصوص یادگیری آنلاین با چالش‌هایی مواجه بودند. این موضوع، تحقیق و مطالعه در خصوص چگونگی افزایش شایستگی سواد دیجیتالی در بین دانشجویان را ضروری می‌سازد.

بیان مسئله و خلأهای موجود

سواد رایانه‌ای مستلزم این است که افراد قادر به انجام کارهای ضروری از قبیل واژه پردازی، ایجاد و دست‌کاری داده‌ها و استفاده از انواع نرم‌افزارها روی یک سیستم باشند. سواد و مهارت دیجیتالی یکی از انواع سواد رسانه‌ای است. مهارت استفاده از اینترنت جزء مهمی از سرمایه انسانی است و کاربران ماهر شرایط بهتری برای استفاده از اینترنت دارند (کاظمی و حاج اسمعیلی، ۱۳۹۵). از طرف دیگر سواد دیجیتالی یک مفهوم گسترده‌ای است و توسعه آن پیوستاری از کسب مهارت‌های سودمند از شایستگی‌های تولیدی و استراتژیک تا مهارت‌های شناختی را شامل می‌شود. اصطلاح سواد دیجیتالی به فرایندهای شناختی اشاره دارد که افراد در طول استفاده از اطلاعات چند کیفیتی رایانه محور، در آن سهیم می‌شوند. سواد دیجیتالی به توانایی فرد برای انجام مؤثر کارها در محیط‌های دیجیتالی اشاره دارد. چارچوب سواد دیجیتال بر شش مهارت استوار است: مهارت‌های عکس و تصویر (مجازی)، بازآفرینی، فعالیت در مسیر شاخه‌ای، اطلاعاتی، اجتماعی و عاطفی و تفکر بی‌درنگ. سواد دیجیتال مفهوم سایبان ماندنی برای دسته‌ای از مهارت‌هاست که اغلب نام آن‌ها مترادف استفاده می‌شود (رزاقی و همکاران، ۱۴۰۱).

در دو دهه اخیر کارشناسان تعلیم و تربیت، به مقوله‌های شناخت و انگیزش توجه وافری داشته‌اند. شناخت شامل پاره‌ای از توانایی‌ها و اعمال ذهنی از قبیل دانش، درک کردن، تشخیص دادن و تفکر است. انگیزش با مسائلی همچون هیجان، نگرش و ارزش گذاری ارتباط دارد. امروزه روان‌شناسان به تأثیر شناخت و انگیزش و نقش آن‌ها در یادگیری اذعان دارند (کجباف، مولوی و شیرازی، ۱۳۸۲). مطالعه حاضر بررسی می‌کند که آیا استراتژی‌های باور انگیزشی با افزایش سواد دیجیتال در بین دانشجویان رابطه دارد یا خیر. محققان تأکید می‌کنند که استراتژی‌های باور انگیزشی، مؤلفه‌های مهم سواد دیجیتال هستند. باور انگیزشی که یک استراتژی خودانگیزشی است، در یادگیری دیجیتال برای یادگیری موفق

ضروری است (هوانگ و همکاران^۱، ۲۰۲۰). با این حال، مطالعات در خصوص آثار راهبردهای باورهای انگیزشی بر سواد دیجیتالی هنوز ابتدایی هستند؛ زیرا تحقیقات کافی در زمینه استفاده از راهبردهای باورهای انگیزشی در ارتقای شایستگی سواد دیجیتال در بین دانشجویان وجود ندارد. با پرداختن به این خلأ پژوهشی، می‌توان اطلاعات ارزشمندی را در این خصوص آشکار کرد که باورهای انگیزشی ارتباط قوی تری با مهارت‌های سواد دیجیتال برای دانشجویان دارد. بر اساس هدف توسعه پایدار سازمان ملل متحد، جوانان و نوجوانان باید تا سال ۲۰۳۰ مهارت‌های دیجیتالی چشمگیری در رابطه با نیازهای صنایع و اشتغال آینده داشته باشند. چنین تحقیقاتی بسیار مهم است؛ زیرا هنوز راه حل ممکن برای چگونگی بهبود و ارتقای مهارت‌های سواد دیجیتال در بین دانشجویان پیدا نشده است. سواد دیجیتالی بیانگر این واقعیت است که هر فرد فارغ‌التحصیل می‌تواند از فناوری به‌طور انتقادی، آگاهانه و مسئولانه در فضای دیجیتال استفاده کند. به این ترتیب، سؤال مهم بی‌پاسخ این است که آیا انگیزه درونی، به توسعه و افزایش سواد دیجیتال در بین دانشجویان کمک می‌کند؟ این امر مستلزم بررسی بیشتر این پدیده است تا بتوان بینش و درک بهتری را به دست آورد که در پژوهش حاضر به آن پرداخته می‌شود. در این راستا تلاش می‌شود تا به بررسی استراتژی‌های باورهای انگیزشی به‌عنوان یک مهارت خود اکتسابی برای افزایش شایستگی سواد دیجیتال در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و علمی کاربردی بوشهر پرداخته شود.

ادبیات پژوهش

مجموعه توانایی‌های مورد نیاز فرد برای دسترسی، جهت‌یابی، درک و کمک به اقتصاد اطلاعات دیجیتال فعلی، سواد دیجیتال تعریف می‌شود. به بیان دیگر، این مجموعه مهارت‌ها، برای مشارکت فعال در دنیای مدرن به‌واسطه اینترنت است. برای اینکه فرد دارای سواد دیجیتالی در نظر گرفته شود، باید بدانند چگونه با استفاده از فناوری‌های دیجیتال مدرن به اطلاعات دسترسی پیدا کنند، چگونه در شبکه پیچیده اطلاعاتی که توسط فناوری‌های دیجیتال در دسترس است، حرکت کنند، چگونه پیام‌ها را در رسانه‌های دیجیتال بخوانند و درک کنند و چگونه مشارکت کند (آنتونی سامی^۲، ۲۰۲۰). فناوری‌های همیشه در حال تغییر نشان داده‌اند که توسعه سواد دیجیتال، می‌تواند از طریق تغییر در طرز فکر افزایش یابد. این ذهنیت دیجیتالی برای یادگیری ضروری است؛ زیرا سواد دیجیتال برای انقلاب صنعتی و بازار کار حیاتی است. از آغاز قرن بیست‌ویک، بازار کار در نتیجه دیجیتالی شدن و رشد سریع اقتصاد دیجیتال، تغییر کرده است و به نیروی کار با قابلیت‌های دیجیتال چشمگیر نیاز دارد. در دنیای تکنولوژی به‌سرعت در حال تکامل امروزه، سواد دیجیتال به مهارت اساسی زندگی تبدیل شده است که هم برای تجارت و هم برای صنعت ضروری است. بنابراین، برای فعال ماندن از نظر تحصیلی و درگیر شدن در محیط‌های یادگیری دیجیتال، مهارت‌های سواد دیجیتال یک ضرورت است. توانایی جست‌وجو و بررسی انتقادی

اطلاعات دیجیتال، قبل از ادغام آن‌ها در خروجی معنادار در طول یادگیری دیجیتال، نیازمند راهبرد باورهای انگیزشی است (گرینه، سونگ و کولپند، ۲۰۱۴). بر اساس تحقیقات انجام شده، سه رشته سواد در شایستگی سواد دیجیتال ضروری است: سواد فنی، سواد شناختی و سواد اجتماعی - عاطفی. سواد فنی به مهارت‌های رویه‌ای اشاره دارد که شامل توانایی عملکرد و انجام مهارت‌های محاسباتی اولیه با استفاده از یک رابط کاربر گرافیکی است. در بُعد یادگیری، سواد فنی توانایی استفاده از سیستم‌ها و نرم‌افزارها برای مدیریت و تحقق اهداف یادگیری است. سواد شناختی با دغدغه‌های آموزشی مانند استفاده از تفکر انتقادی، استدلال منطقی، درک مطلب و خلاقیت برای درک و حفظ اطلاعات سروکار دارد. سواد شناختی در یادگیری باعث می‌شود تا دانشجویان از مغز خود به‌طور مؤثرتری استفاده کنند و متعاقباً به آنان کمک می‌کند تا به‌طور کامل در فرایند یادگیری خود مشارکت کنند. حوزه سواد اجتماعی - عاطفی در سواد دیجیتال به درک و آگاهی از محیط دیجیتال محدود می‌شود. این شامل استفاده مسئولانه از اینترنت برای برقراری ارتباط، اجتماعی شدن و جنبه‌های احساسی کار با فناوری‌های دیجیتال می‌شود. برای مثال، آگاهی از تهدیدها و تله‌های آنلاین در راستای سواد دیجیتال یک ضرورت اساسی است. در رابطه با عواملی که می‌تواند سواد دیجیتال را تحت تأثیر قرار دهد، در تحقیق حاضر به باورهای انگیزشی بسنده شد. از بین مؤلفه‌های باورهای انگیزشی، خودانگیزگی مهارت مهمی است که مثبت اندیشی را در افراد تحریک می‌کند تا حتی در مواجهه با شکست‌ها به راه خود ادامه دهند، استقامت کنند و تعهد خود را به اهدافشان نشان دهند. یکی از مصادیق انگیزش درونی، باورهای انگیزشی است که راهبردهای عاطفی - اجتماعی برای مدیریت عوامل عاطفی در فرایند یادگیری دانشجویان است. در فرایند یادگیری دانشجو، انگیزه همانند یک ابزار حمایتی روان‌شناختی عمل می‌کند که دلیل تلاش دانشجو برای تکمیل یک کار می‌شود. انگیزه به‌عنوان لایه دیگری از حمایت عمل می‌کند تا به‌طور مثبت دانشجو را برای دستیابی به اهداف یادگیری خود سوق دهد (Panadero, 2017). با مرور پیشینه تحقیقات انجام شده، شواهدی از تأثیر باورهای انگیزشی بر تمایل دانشجویان به یادگیری گزارش شده است. دانشجویانی که انگیزه ندارند، ممکن است به عواقب منفی مانند ترک کلاس منجر شوند. دانشجویانی که از راهبردهای باور انگیزشی به خوبی استفاده می‌کنند، می‌توانند مؤلفه‌های متعدد همچون توجه و مهارت‌ها را در یادگیری بگنجانند.

علاوه بر این، راهبردهای انگیزشی در افزایش مشارکت دانشجویان نقش مهمی دارند؛ به این دلیل که انگیزه توجه و تمرکز دانشجویان را افزایش می‌دهد و آن‌ها را قادر می‌سازد تا از مهارت‌های تفکر درجه بالاتری استفاده کنند و تجربیات یادگیری معنادار را پرورش دهند. پینتریچ بر سه باور انگیزشی کلی متمرکز شد: ۱. باورهای خودکارآمدی؛ ۲. باورهای وظیفه‌مند؛ ۳. جهت‌گیری‌های هدف که با یادگیری دانشجو مرتبط هستند.

نظریه خودتعیینی سه نوع انگیزه را مدنظر قرار می‌دهد: ۱. انگیزه بیرونی؛ ۲. انگیزه درونی و ۳. انگیزش. مشخص شده است که انگیزه درونی قوی‌ترین انگیزه را در مقایسه با سایر انگیزه‌های بیرونی ارائه می‌کند؛ زیرا با خودانگیزگی سروکار دارد. خودانگیزگی مهارت مهمی است که مثبت اندیشی را در

افراد تحریک می‌کند تا حتی در مواجهه با شکست‌ها به راه خود ادامه دهند، استقامت کنند و تعهد خود را به اهدافشان نشان دهند. یکی از مصادیق انگیزش درونی، باورهای انگیزشی است که راهبردهای عاطفی - اجتماعی برای مدیریت عوامل عاطفی در فرایند یادگیری فراگیران است.

باورهای خودکارآمدی

خودکارآمدی اعتقاد فرد به داشتن توانایی یا مهارت‌های مورد نیاز برای اجرای یک وظیفه است. رواج فناوری به معرفی اصطلاح «خودکارآمدی تکنولوژیکی» توسط مک‌دونالد و سیگال (۱۹۹۲) منجر شد که به معنای باور به توانایی فرد، برای انجام موفق یک کار با استفاده از فناوری، برای دستیابی به نتیجه مثبت است. دانشجویان به کسب خودکارآمدی در یادگیری نیاز دارند؛ زیرا بر سرعت یادگیری و پیشرفت آن‌ها تأثیر می‌گذارد. به‌طور مثال، دانشجویی که توانایی خودکارآمدی بالایی دارد، حتی اگر با چالش‌های یادگیری مواجه شود، تلاش بیشتری می‌کند و برای رسیدن به اهداف یادگیری خود می‌کوشد. افراد با خودکارآمدی بالا، ممکن است بتوانند مستقیماً شایستگی سواد دیجیتالی خود را تقویت کنند؛ زیرا آن‌ها برای یادگیری اعتمادبه‌نفس بیشتری دارند و مستقل‌تر و با انگیزه‌تر هستند. به نظر می‌رسد که خودکارآمدی و سواد دیجیتال، به‌طور شایان توجهی با خودکارآمدی بالا، اعتمادبه‌نفس و انگیزه یادگیری بالاتر، هم‌بستگی دارد. از سوی دیگر باور انگیزشی که یک استراتژی خودانگیزشی است، در یادگیری دیجیتال و برای یادگیری موفق ضروری است. یونسکو از طریق گزارش خود در خصوص راهنمای یادگیری فعال در خانه در خلال اختلال‌های آموزشی، به خودانگیزگی اشاره کرده است که مهارتی حیاتی محسوب می‌شود و می‌بایست در دوره شیوع کووید ۱۹ در سراسر جهان آموزش داده شود (هوانگ و همکاران، ۲۰۲۰).

باورهای وظیفه‌مند

باورهای وظیفه‌مند اندازه‌گیری می‌کنند که فرد هنگام انجام کار، چقدر برای آن کار یا مهارت خاص ارزش قائل است. استراتژی‌های باورهای وظیفه‌مند شامل علاقه، ارزش مطلوب و ارزش ذاتی است. این باور که وظایف تحصیلی می‌تواند عملکرد دانشجویان را بهبود بخشد یا برای آن‌ها مفید باشد، برای مثال، دانشجو ممکن است احساس کنند که تکلیفی که انجام می‌دهد، ممکن است به وی در توانایی‌های تحقیق، زندگی یا پیشرفت شغلی کمک کند. باورهای وظیفه‌مند می‌تواند به تقویت این باور در دانشجویان کمک کند که تکلیف یادگیری برای آن‌ها ارزشمند است و به نحوی برای آن‌ها مفید خواهد بود. این مؤلفه انگیزشی بیانگر این است که دانشجو تا چه حد برای یادگیری تمایل دارد. این امر در تقویت سواد دیجیتال می‌تواند مؤثر واقع شود (آنتونی سامی، ۲۰۲۰).

جهت‌گیری هدف

جهت‌گیری هدف به هم‌سویی ذهنیت دانشجویان در تدوین اهداف هنگام مشارکت در یادگیری دیجیتال اشاره دارد. تسلط، انگیزه بیرونی و توانایی نسبی، سه جهت‌گیری کلی برای هدف‌گزارش شده است. در

مرحله اول، جهت‌گیری هدف تسلط با اشراف بر وظایف با استفاده از استانداردهای خود تنظیم سروکار دارد. پس از آن، موفقیت دانشجویان بر اساس تکنیک‌های خودسازی سنجیده می‌شود. در مرحله دوم، جهت‌گیری بیرونی از نمرات خوب و جلب رضایت دیگران مانند اساتید و والدین، به‌عنوان راهی برای ارزیابی موفقیت دانشجویان استفاده می‌کند. در مرحله سوم، جهت‌گیری توانایی نسبی به مقایسه توانایی یا عملکرد خود با دیگران و تلاش برای انجام بهتر از دیگران در یک کار اشاره دارد. باید توجه کرد که در یک کلاس درس سنتی، نگرانی در مورد مقایسه اجتماعی وجود دارد. با این حال، در یک محیط یادگیری دیجیتال، ممکن است این مورد نباشد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نظر هدف کاربردی و از نظر نوع تحقیق، توصیفی از نوع هم‌بستگی است. به‌منظور گردآوری داده‌ها از ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. مقیاس سنجش متغیرهای پژوهش، پرسش‌نامه محقق ساخته بود که با مؤلفه‌های خودکارآمدی تکنولوژیکی، باورهای وظیفه‌مند، جهت‌گیری هدف، سواد فنی و تکنیکی، سواد شناختی و سواد احساسی - اجتماعی طراحی شد. برای تعیین روایی پرسش‌نامه، آلفای کربناخ محاسبه شد و نتیجه آن برای تمام گویه‌ها برابر با ۰/۷۵ بود. جامعه آماری پژوهش حاضر، کلیه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و علمی کاربردی بود. با توجه به اینکه در دانشگاه علمی کاربردی بوشهر، دو رشته روابط عمومی و مدیریت فرهنگی و برنامه‌ریزی فرهنگی به تعداد ۵۲ نفر وجود داشت، کلیه دانشجویان این دانشگاه، به‌شيوه تمام‌شماری گزینش شدند و برای تحلیل مقایسه‌ای، به تعداد دانشجویان این دانشگاه، از دانشگاه علوم پزشکی بوشهر همین تعداد به‌طور تصادفی انتخاب شد. در مجموع نمونه مورد مطالعه این تحقیق مشتمل بر ۱۰۴ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و علمی کاربردی بوشهر بود. داده‌ها به‌کمک پرسش‌نامه باورهای انگیزشی و سواد دیجیتال جمع‌آوری شد و داده‌ها به‌کمک نسخه ۲۴ نرم‌افزار اسپ‌اس‌اس و از طریق آماره ضریب هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون چندمتغیره تحلیل شدند.

یافته‌های پژوهش

در بررسی داده‌های این پژوهش، در سطح توصیفی، ۱۰۴ نفر مشتمل بر ۵۸ دانشجوی دختر و ۴۶ دانشجوی پسر در دانشگاه علوم پزشکی و علمی کاربردی بوشهر آزمون شدند. دانشجویان در رشته‌های پزشکی، پرستاری، روابط عمومی و علوم آزمایشگاهی به‌طور تصادفی انتخاب شدند. در نتیجه یافته‌های توصیفی، میانگین و انحراف استاندارد سواد دیجیتال و باورهای انگیزشی در بین دانشجویان تحلیل شد. نتایج میانگین و انحراف معیار باورهای انگیزشی در جدول ۱ خلاصه شده است:

جدول ۱. شاخص‌های توصیفی متغیر باورهای انگیزشی و مؤلفه‌های آن

انحراف معیار	میانگین	شاخص باورهای انگیزشی و مؤلفه‌های آن
۱/۰۹	۸/۲۶	خودکارآمدی تکنولوژیکی
۱/۲۱	۷/۸۹	باورهای وظیفه‌مند
۱/۳۷	۱۲/۰۳	جهت‌گیری هدف
۲/۸۶	۲۸/۱۹	باورهای انگیزشی در حالت کلی

اطلاعات مندرج در جدول ۱ حاکی از این است که میانگین نمرات مربوط به باورهای انگیزشی برابر با ۲۸/۱۹ است. در بین مؤلفه‌های باورهای انگیزشی، جهت‌گیری هدف میانگین بیشتری را در بین پاسخ‌گویان دارد. در جدول ۲ نیز شاخص‌های توصیفی مربوط به سواد دیجیتال و مؤلفه‌های آن درج شده است.

جدول ۲. شاخص‌های توصیفی سواد دیجیتال و مؤلفه‌های آن

انحراف معیار	میانگین	شاخص سواد دیجیتال و مؤلفه‌های آن
۱/۸۴	۱۵/۵۲	سواد فنی و تکنیکی
۱/۹۲	۱۹/۹۶	سواد شناختی
۱/۷۱	۱۶/۰۷	سواد احساسی و اجتماعی
۴/۳۶	۵۱/۵۶	سواد دیجیتال در حالت کلی

با عنایت به اطلاعات مندرج در جدول ۲ ملاحظه می‌شود که از بین مؤلفه‌های سواد دیجیتال، سواد شناختی میانگین بالایی را به خود اختصاص داده است و سواد دیجیتال در حالت کلی، مقدار میانگین ۵۱/۵۶ را دارد.

نتیجه تحلیل و آزمون رابطه بین باورهای انگیزشی و سواد دیجیتال، یافته‌ها در جدول ۳ خلاصه شده است. با توجه به اطلاعات جدول ۳ مشاهده می‌شود که هم‌بستگی بین همه مؤلفه‌های باورهای انگیزشی با سواد دیجیتال قوی و مثبت است؛ به این معنا که هر چه خودکارآمدی تکنولوژیکی، باورهای وظیفه‌مند، جهت‌گیری هدف و در مجموع باورهای انگیزشی در سطح بالایی باشد، به همان نسبت سواد دیجیتالی در بین دانشجویان بیشتر خواهد بود.

جدول ۳. ماتریس هم‌بستگی بین مؤلفه‌های باورهای انگیزشی با سواد دیجیتال

متغیر	آماره	خودکارآمدی تکنولوژیکی	باورهای وظیفه‌مند	جهت‌گیری هدف	باورهای انگیزشی	سواد دیجیتال
خودکارآمدی تکنولوژیکی	هم‌بستگی	۱				
	سطح معناداری					
باورهای وظیفه‌مند	هم‌بستگی	۰/۳۰۵**	۱			
	سطح معناداری	۰/۰۰۲				
جهت‌گیری هدف	هم‌بستگی	۰/۴۴۹**	۰/۴۳۷**	۱		
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰			
باورهای انگیزشی	هم‌بستگی	۰/۷۲۸**	۰/۷۵۱**	۰/۸۳۸**	۱	
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰		
سواد دیجیتال	هم‌بستگی	۰/۳۴۰**	۰/۳۷۸**	۰/۳۴۲**	۰/۴۵۵**	۱
	سطح معناداری	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	

به‌منظور تعیین سهم هریک از باورهای انگیزشی بر سواد دیجیتال، از رگرسیون چندگانه بهره گرفتیم که داده‌های حاصل از آن در جدول ۴ مشاهده می‌شود.

جدول ۴. میزان تأثیرات هریک از مؤلفه‌های باورهای انگیزشی بر سواد دیجیتال

متغیرها	β	T	sig
خودکارآمدی تکنولوژیکی	۰/۷۹۱	۱/۹۸	۰/۰۵۰
باورهای وظیفه‌مند	۰/۹۱۹	۲/۵۷۰	۰/۰۱۲
جهت‌گیری هدف	۰/۴۴۴	۱/۳۲۳	۰/۱۸۹

با توجه به اطلاعات جدول ۴ مشاهده می‌شود که مؤلفه باورهای وظیفه‌مند، به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های باورهای انگیزشی با بیشترین بتا ($\beta = ۰/۹۱۹$) نسبت به سایر متغیرهای پیش‌بین، میزان تأثیرگذاری بیشتری را بر متغیر ملاک دارد و با توجه به سطح معناداری محاسبه شده، این تأثیر معنادار است؛ اما سایر مؤلفه‌های باورهای انگیزشی در معادله رگرسیون، اثر معناداری بر سواد دیجیتال نشان نداد. میزان ضریب تعیین حاصل از محاسبه رگرسیون چندگانه در جدول ۵ درج شده است.

جدول ۵. ضریب تعیین حاصل از محاسبه رگرسیون چندگانه

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
۱	۰/۴۶۱	۰/۲۱۲	۰/۱۸۹	۳/۹۲۸

با عنایت به ضریب تعیین محاسبه شده ($R^2 = 0/212$) می‌توان به این استنباط دست یافت که ۲۱ درصد از کل واریانس متغیر ملاک با یک ترکیب خطی از متغیرهای پیش‌بین ذکر شده، توضیح داده می‌شود و ۷۹ درصد از تغییرات توضیح داده نمی‌شود که این نسبت را می‌توان به عواملی مربوط دانست که در تحقیق حاضر به آن پرداخته نشده است.

بحث و نتیجه‌گیری

به‌طور کلی، نقش باور انگیزشی در تقویت سواد دیجیتال اجتناب‌ناپذیر است؛ زیرا به استفاده مؤثرتر و انتقادی‌تر از ابزارهای دیجیتال کمک می‌کند. در این تحقیق سواد دیجیتال تحت تأثیر باورهای انگیزشی در بین دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی و علمی کاربردی بوشهر بررسی شد. براساس یافته‌های پژوهش، انگیزه در پیشرفت یادگیری دانشجویان و متعاقب آن، شایستگی سواد دیجیتال در بین آنان نقش بسزایی دارد. نقش باورهای انگیزشی در یادگیری دیجیتال مؤثر است و این نیروی محرکه می‌تواند به استفاده کارآمدتر و خردمندانه از ابزارهای دیجیتال کمک کند. نتایج پژوهش وینتر و لاریدسن^۱ (۲۰۲۰) به این نتیجه انجامید که انگیزه درونی، عامل مقاوم و پر قدرتی برای یادگیری سواد دیجیتال در بین بزرگسالان است که در مقایسه با سایر انگیزه‌های بیرونی نقش عمده‌ای ایفا می‌کند؛ چرا که به‌نحوی با خودانگیزگی سروکار دارد. آن‌ها در یافته‌های خود به این نتیجه دست یافتند که خودانگیزگی مهارت مهمی است که مثبت اندیشی را در افراد تحریک می‌کند تا حدی که در مواجهه با شکست‌ها و موقعیت‌های چالش‌زا، برای دستیابی به اهداف تعهد قوی ایجاد می‌کند. در این مطالعه نقش این سازه روانی در دستیابی به اهداف، به‌عنوان یک عامل مؤثر و پیش‌بین در نظر گرفته شد. به این دلیل که یکی از مصادیق انگیزش درونی، باورهای انگیزشی است که راهبردی عاطفی - اجتماعی محسوب می‌شود و در فرایند یادگیری دانشجویان تأثیرگذار است. سواد دیجیتال اکنون بخشی از اصول بقا در این دنیای جدید متصل به دیجیتال است و دانشجویان باید برای شرایط اجتناب‌ناپذیری که فناوری برای جامعه به ارمغان آورده است، آماده باشند. با تحلیل داده‌های حاصل از این تحقیق، یافته‌ها نشان داد که بین باورهای انگیزشی و مؤلفه‌های آن، از جمله: خودکارآمدی فنی، باورهای وظیفه‌مند و جهت‌گیری هدف با سواد دیجیتال رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در این رابطه یافته‌های پانادرو^۲ (۲۰۱۷) نشان داد که در فرایند یادگیری دانشجویان، انگیزه همانند یک ابزار حمایتی روان‌شناختی عمل می‌کند که دلیل تلاش دانشجو برای تکمیل یک تکلیف یا انجام یک فعالیت محسوب می‌شود. انگیزه لایه دیگری از حمایت است تا به‌طور مثبت دانشجویان را برای دستیابی به اهداف یادگیری خود سوق دهد. از سوی دیگر، یافته‌های این مطالعه هم‌سو با یافته‌هایی است که در تحقیقات پیشین رابطه مثبتی بین خودکارآمدی و خودتنظیمی و سواد دیجیتال را گزارش کرده‌اند. این نتیجه با تحقیق آنتونی سامی (۲۰۲۰) با موضوع «تدوین چارچوب راهبردهای یادگیری خودتنظیمی برای یادگیری دیجیتالی جهت یادگیری مادام‌العمر» هم‌سو است. وی

1. Vinther & Lauridsen

2. Panadero

در تحقیق خود اذعان کرده است که فناوری دیجیتال، رویکرد دانشجویان به یادگیری را تغییر داده است؛ زیرا به ضرورت و بخش جدایی‌ناپذیری از زندگی آن‌ها تبدیل شده است. دانشجویان دانشگاه به استفاده از دستگاه‌های دیجیتال خود برای تقریباً هر چیزی مانند ارتباطات، همکاری، دسترسی به اطلاعات برای راه‌حل‌ها و غیره عادت دارند؛ ولی در این راستا، راهبردهای یادگیری خودتنظیمی به دانشجویان کمک می‌کند تا یادگیری خود را در جنبه عملکرد شخصی و عملکرد رفتاری تحصیلی تنظیم کنند. فقدان خودتنظیمی مشارکت دانشجویان را ضعیف می‌کند و به عملکرد پایین منجر می‌شود. یکی از بارزترین نشانه‌هایی که گویای داشتن مهارت‌های خودتنظیمی در بین دانشجویان است، توانایی و اثربخشی دانشجویان در استفاده از راهبردهای شخصی، رفتاری و محیطی است. در تحقیقات پیشین نیز این ارتباط قابل درک است. وینتر و لاریدسن (۲۰۲۰) در مقاله‌ای تحت عنوان «سواد دیجیتال و انگیزه: چگونه دانش‌آموزان یادگیری دیجیتال را ارزیابی می‌کنند»، به بررسی عوامل مؤثر در کلاس درس دیجیتال بر اساس سطح سواد دیجیتالی دانش‌آموزان شرکت‌کننده می‌پردازند. یافته‌های این تحقیق نشان داد که انگیزه درونی قوی‌ترین محرک انگیزشی در مقایسه با سایر عوامل انگیزشی است. دانشجویانی که از راهبردهای باور انگیزشی به‌خوبی استفاده می‌کنند، می‌توانند مؤلفه‌های متعدد توجه، مهارت‌ها و کنترل بازدارنده را در یادگیری بگنجانند. علاوه بر این، راهبردهای انگیزشی، در افزایش مشارکت دانش‌آموزان نقش مهمی دارند. در تحقیق دیگری که ماسیرو (۲۰۲۱) با موضوع «یادگیری از راه دور در طول همه‌گیری کووید-۱۹: نقش سواد دیجیتال و باورهای وظیفه‌مند نسبت به یادگیری خودتنظیمی در دانشجویان کالج» انجام دادند، تجزیه و تحلیل رگرسیون نشان داد که سواد دیجیتال به‌طور مثبت به ظرفیت یادگیری خودتنظیمی شرکت‌کنندگان کمک می‌کند. در این رابطه این تبیین وجود دارد که دانشجویانی خودکارآمدی بالایی دارند، در امتحان کردن هر چیزی شجاع‌ترند و تلاش و پشتکار بیشتری را در انجام وظایف در یادگیری دیجیتال به خرج می‌دهند. به این ترتیب، دانشجویان با خودکارآمدی بالا، کمتر دچار شکست یادگیری دیجیتال می‌شوند. برای مثال، دانشجویان با باورهای انگیزشی بالا، تمایل دارند که در یادگیری یا تکمیل تکالیف خود، حتی در مواجهه با شکست پافشاری کنند. با این حال، بسیار مهم است که به یاد داشته باشیم افراد به‌طور ذاتی، فقط برای فعالیت‌هایی برانگیخته می‌شوند که برای آن‌ها علاقه ذاتی دارد، فعالیت‌هایی که جذابیت تازگی، چالش یا ارزش زیبایی شناختی دارند؛ زیرا فعالیت‌ها به‌عنوان انگیزه ذاتی برای شروع تجربه نخواهند شد. برای درک انگیزه آن فعالیت‌ها، باید به ماهیت و پویایی انگیزه‌های بیرونی عمیق‌تر نگاه کنیم. این یافته می‌تواند بینش ارزشمندی برای کمک به توسعه سیاست‌ها یا مداخلات برای بهبود یادگیری خودتنظیمی دانشجویان در آموزش از راه دور ارائه دهد. شاید هیچ پدیده‌ای به اندازه انگیزه درونی، نتواند گرایش و تمایل ذاتی طبیعت انسان را به سمت تازگی و چالش‌ها، گسترش ظرفیت و یادگیری انعکاس دهد. ساختار انگیزه درونی انسان، به‌طبع تمایل به جذب، تسلط و اکتشاف دارد که به سهم خود، منبعی برای سرزندگی و رشد شناختی است.

فهرست منابع

- رزاقی، محمد؛ بلوچ، سلیم و مهاجران، بهناز (۱۴۰۱) نقش مدیریت دانش و سواد دیجیتالی در عملکرد شغلی: سهم متغیر یادگیری سازمانی، *نشریه علوم و فنون مدیریت اطلاعات*، ۸ (۱)، ۳۶۱-۳۹۲.
- کاظمی، حسین و حاج اسماعیلی، فهیمه (۱۳۹۵) شکاف دیجیتالی از دسترسی فیزیکی تا استفاده متداول: تبیین نقش سواد و مهارت دیجیتال و استرسی انگیزشی. *مجله جهانی رسانه دانشگاه تهران*، ۱۱ (۲)، ۱۸۰-۱۹۷.
- کجباف، محمدباقر؛ مولوی، حسین؛ شیرازی تهرانی، علیرضا (۱۳۸۲). رابطه باورهای انگیزشی و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی، *تازه‌های علوم شناختی*، ۵ (۱)، ۲۷-۳۳.
- مرادی، خدیجه و هداوند، رضا (۱۳۹۶) بررسی میزان و تأثیر سواد دیجیتالی دبیران شاغل در مدارس راهنمایی شهرستان‌های استان تهران بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، *نشریه علمی تخصصی ادکا*، ۴ (۴)، ۱۴-۲۹.
- Anthonsamy, L. (2020). Digital literacy deficiencies in digital learning among undergraduates. In: *Noviaristanto, Hanafi, Trihanondo (Eds.), Understanding Digital Industry: Proceedings of Conference of Managing Digital Industry, Technology and Entrepreneurship 2019*. Taylor & Francis Group, London.
- Anthonsamy, L., Koo, A. C. & Hew, S. H. (2020). Self-regulated learning strategies in higher education: Fostering digital literacy for sustainable lifelong learning. *Education and Information Technologies*, 25(4), 2393-2414.
- Greene, J. A., Seung, B. Y. & Copeland, D. Z. (2014). Measuring critical components of digital literacy and their relationships with learning. *Computers & education*, 76, 55-69.
- Huang, R.H., Liu, D.J., Amelina, N., Yang, J.F., Zhuang, R.X., Chang, T.W., Cheng, W. (2020). UNESCO Guidance on Active Learning at Home during Educational Disruption: Promoting Student's Self-Regulation Skills during COVID-19 Outbreak. *Smart Learning Institute of Beijing Normal University, Beijing*.
- Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: six models and four directions for research. *Frontiers in psychology*, 8 (422), 1-28.
- Vinther, J., Lauridsen, J.T. (2020). Digital literacy and motivation: how students evaluate digital L2 learning. In: *Andujar, A. (Ed.), Recent Tools for Computer- and Mobile-Assisted Foreign Language Learning*. IGI Global, pp. 268-288.

Investigating the Relationship between Motivational Beliefs and Digital Literacy among Bushehr University Students

Shahnaz Hashemi

Associate Professor, Department of Communication Sciences, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Rehane Faqihian Alirezaei Alawiche *¹

PhD Candidate, Department of of social Communication Sciences, Ardabil University, Ardabil, Iran

Abstract

Students who have internal motivation mainly perform better in achieving educational goals than students who are unmotivated, and internal motivation and beliefs can play an important role in learning and acquiring knowledge. Digital literacy is one of the necessary skills in the 21st century, which students especially need in the context of online education and vast virtual space. For this purpose, this article examines the relationship between motivational beliefs and digital literacy among students of Bushehr University of Medical and Applied Sciences. In this research, a descriptive study of correlation, 104 students were randomly selected and studied. The findings of this study confirm the positive and significant relationship between motivational belief strategies and digital literacy competence, which indicates the important role of spontaneity in promoting digital literacy and also preparing students to participate in the digital future. The findings showed a positive and significant correlation between technological beliefs, responsible beliefs and goal orientation with digital literacy. It means that motivational beliefs create social-emotional strategies for students' learning in relation to digital literacy

Keywords: Motivational beliefs, Digital literacy, Bushehr University, Technological beliefs, Responsible beliefs, Goal orientation.